

Konstitutionsutskottets betänkande

1978/79:2

med anledning av motioner rörande de politiskt förtroendevaldas arbetsvillkor m. m.

Motionerna

I motionen 1977/78:503 av Olle Wästberg m. fl. (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utredning om hur det politiska livet bättre skall kunna anpassas till barn och familjeliv, bl. a. genom

a. att alla människor ges rätt till ledighet för politiska förtroendeuppdrag,

b. att ersättning för förlorad arbetsförtjänst skall utgå för politiska förtroendeuppdrag,

c. att kommunerna medverkar till att lösa småbarnsföräldrarnas barnvaksproblem i samband med kommunala uppdrag.

I motionen 1977/78:905 av Bonnie Bernström (fp) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär en kartläggning av mångsyssleriets omfattning och verkningar,

2. att riksdagen uttalar sig för en offentlig redovisning av de uppdrag som innehas av förtroendevalda i kommunfullmäktige, landsting och riksdag.

I motionen 1977/78:906 av Per Gahrton m. fl. (fp) hemställs att riksdagen hos regeringen måtte anhänga om en offentlig utredning – under medverkan av de politiska partierna, de fackliga huvudorganisationerna samt kommun- och landstingsförbunden – med syfte att överväga de heltidsengagerade förtroendemännens och de politiska tjänstemännens anställningsförhållanden.

I motionen 1977/78:1328 av Per Gahrton (fp) hemställs att riksdagen beslutar ge regeringen till känna vad som anförts om behovet av åtgärder mot övre åldersgränser för samhällsuppdrag m. m.

De förtroendevaldas arbetsvillkor, rätt till ledighet och ersättning för förlorad arbetsinkomst m. m.

Motionen

I motionen 1977/78:503 anförs att de förtroendevalda tvingas att i stor utsträckning arbeta på kvällar och helger vilket leder till att de står utanför många av vardagslivets sysslor. Problemet har blivit större på senare år eftersom de politiska uppdragen p. g. a. att samhället blivit mer svårgenomträngligt tar alltmer tid. Samtidigt kräver medborgarna i ökad utsträckning att

de förtroendevalda deltar i möten, offentliga sammankomster o. s. v. Enligt motionen är det oftast en omöjlighet för t. ex. småbarnsföräldrar att orka med ett sådant av arbete och sammanträden fyllt liv som dagens förtroendevalda tvingas att leva.

Motionärerna föreslår att politiska förtroendeuppdrag i så stor utsträckning som möjligt bör utövas på dagtid/arbetstid. Vidare bör alla människor ges en rätt till ledighet från arbetet för politiska uppdrag förenad med ersättning för förlorad arbetsinkomst. En utredning bör tillsättas för att speciellt föreslå reformer som gör det möjligt också för människor med besvärliga arbetstider att komma med i det politiska arbetet. Vidare bör kommunerna förbättra hjälpen med barnpassning till de förtroendevalda i samband med kommunala sammanträden.

Nuvarande bestämmelser m. m.

Lagstadgad rätt till ledighet finns i dag för uppdrag som riksdagsledamot, kommunfullmäktige och landstingsledamot.

Rätten till ledighet för att fullgöra riksdagsuppdrag garanteras genom 4 kap 6 § regeringsformen. Enligt denna bestämmelse får riksdagsledamot fullgöra uppdraget som ledamot utan hinder av tjänsteuppgift eller annan sådan förpliktelse som åligger honom. I kommunallagen stadgas rätt för ledamot och suppleant i fullmäktige till den ledighet från anställning som behövs för uppdraget i 2 kap 5 §. Motsvarande bestämmelser för ledamöter och suppleanter i styrelsen finns i 3 kap 4 §.

Rätten till ledighet för kommunala uppdrag avser anställning och inte även annan sådan förpliktelse som åligger honom. Rätten är sålunda något mer inskränkt än vad gäller uppdraget som riksdagsledamot. Detta motiverades i propositionen 1975/76:187 med att personkretsen är mycket större när det gäller kommunala förtroendeuppdrag och att det är svårt att tillämpa samma regler som för riksdagens del. Vid 1977/78 års riksmöte togs frågan om rätt till ledighet från värnpliktstjänstgöring för kommunala uppdrag upp i motionen 1977/78:538 (s). Rätten till ledighet för värnpliktiga regleras i tjänstreglemente för krigsmakten (TjRF). Enligt detta har de värnpliktiga rätt till ledighet för uppdrag som riksdags- eller landstingsman, riksdagens revisor eller dess fullmäktige i riksgäldskontoret eller riksbanken eller ledamot av kyrkomöte eller av jury i tryckfrihetsmål. För övriga offentliga uppdrag, t. ex. kommunala, finns ingen ovillkorlig rätt till ledighet. Sådana ledigheter får därför bedömas från fall till fall efter omständigheterna.

I sitt betänkande med anledning av bl. a. motionen 1977/78:538 anförde försvarsutskottet (FöU 1977/78:16) att en avvägning mellan motstridiga intressen måste göras vid utformningen av regler för tjänstledighet under värnpliktstjänstgöringen. Uppdrag som kommunfullmäktigt bör dock enligt utskottet anses vara lika angeläget som landstingsmannauppdrag. Utskottet framhöll att tjänstereglementet f. n. är föremål för en total översyn som

beräknas vara avslutad under år 1978. Det pågående utredningsarbetet avser bl. a. regler för tjänstledighet under värnpliktsutbildning p. g. a. förtroendeuppdrag av detta slag.

Utredningar angående de förtroendevaldas arbetsvillkor

Frågan om de förtroendevaldas arbetsvillkor har under senare år aktualiserats i olika sammanhang. *Utredningen angående en allmän översyn av riksdagens arbetsformer* genomförde under år 1974 en enkätundersökning där riksdagsledamöterna lämnade uppgifter rörande sina arbetsuppgifter och tidsåtgången för olika aktiviteter. Undersökningsresultaten redovisades i utredningens betänkande "Riksdagsarbetets planering" (Förs. 1975/76:15). En motsvarande enkätundersökning genomfördes under hösten 1977. Resultaten från denna har ännu ej publicerats.

Utredningen om den kommunala demokratin genomförde under år 1974 en mer omfattande studie av de förtroendevaldas arbetssituation i kommuner och landsting. I ett delbetänkande "Förtroendevalda och partier i kommuner och landsting" (SOU 1975:18) redovisade utredningen resultaten från studien. I utredningens huvudbetänkande "Kommunal demokrati" (SOU 1975:41) lämnar utredningen exempel på ett stort antal åtgärder som kommunerna kan vidta för att stärka de förtroendevaldas ställning i det kommunala arbetet.

Slutligen bör nämnas att *kommunaldemokratiska kommittén* (Kn 1977:07) i enlighet med sina direktiv utarbetat ett förslag till forskningsprogram rörande utvärdering av kommunindelningsreformen. En av huvudfrågeställningarna i forskningsprogrammet tar sikte på frågan om de förtroendevaldas roll och arbetssituation i kommunerna. Utredningens forskningsprogram, som redovisats i delbetänkandet "Utvärdering av kommunindelningsreformen. Förslag till forskningsprogram" (Ds Kn 1978:5) överlämnades till kommunministern i juli 1978. Frågan om programmets genomförande bereds f. n. inom kommundepartementet.

Ersättning för politiska förtroendeuppdrag, anställningsvillkor för politiska tjänstemän m. m.

Motionerna

Frågan om ersättning för politiska förtroendeuppdrag tas, som framgått, upp i motionen 1977/78:503 i vilken föreslås att ersättning för förlorad arbetsförtjänst skall utgå för politiska förtroendeuppdrag.

I motionen 1977/78:906 anføres att antalet professionella politiker ökat under 1970-talet. Till kategorin professionella politiker hänförs i motionen merparten av alla statsråd, statssekreterare, informationssekreterare i departementen, tjänstemän i statsrådsberedningen och samordningskanslierna,

riksdagsmän, tjänstemän vid partiernas riksdagskanslier, landstingsråd, kommunalråd, oppositionsråd, landstingsråds- och kommunalrådssekreterare samt ytterligare några grupper med likartade befattningar. Sammanlagt torde det enligt motionen röra sig om minst tusen personer.

I motionen anförts att anställningstryggheten, arvodesförhållanden och andra anställningsförhållanden för denna grupp av personer är oenhetlig. Vissa grupper har anställningsvillkor som enligt motionärerna visat sig vara alltför generösa samtidigt som andra grupper t. ex. politiska sekreterare saknat garantier och även i rättsligt hänseende ofta haft oklara anställningsförhållanden. Motionärerna anser att det är motiverat att göra en samlad översyn av de professionella politikernas anställningsvillkor. En sådan utredning bör ske i statlig regi.

Nuvarande bestämmelser m. m.

I motionerna berörs arvoden, pensions- och anställningsvillkor för vitt skilda personkategorier som riksdagsledamöter, kommunala och landstingskommunala förtroendemän, statssekreterare, informationssekreterare och politiska tjänstemän i kommuner och landsting (kommunalråds- och landstingsrådssekreterare).

Enligt RO 9 kap 6 § skall *riksdagsledamot* av statsmedel åtnjuta arvode för sitt uppdrag. Bestämmelser härom, om andra ekonomiska förmåner i anledning av uppdraget och om gottgörelse till riksdagsledamot skall enligt RO meddelas i lag. Sådana bestämmelser har meddelats i Ersättningsstadgan (1971:1197 ändrad RFS 1977:5) för riksdagens ledamöter. I denna regleras ledamöternas arvoden, traktamenten, kostnadsersättning och pensionsförmåner.

Statsråd, statssekreterare och informationssekreterare arvodas enligt bestämmelser i lag om offentlig anställning samt kollektivavtal mellan staten/arbetsgivaren och de statsanställdas fackliga organisationer.

Rätten till ekonomisk ersättning för *kommunala förtroendeuppdrag* regleras i 2 kap 29 § KL. I detta lagrum stadgas att fullmäktige får besluta att till ledamot och suppleant i fullmäktige eller beredning skall i skälig omfattning utgå ersättning för resekostnader och andra utgifter som föranledes av uppdraget samt arvode, pension och andra ekonomiska förmåner. Rätten till ersättning för utgifter som är föranledda av uppdraget vidgades i samband med kommunallagsreformen 1977. I propositionen 1975/76:187 och i konstitutionsutskottets betänkande (KU 1976/77:25) framhölls särskilt att kommunerna därmed erhållit möjlighet att lämna ersättning för barn tillsynskostnader och till de särskilda kostnader som handikappade åsamkas p. g. a. uppdraget.

Arvode, pension och andra ekonomiska förmåner får inte överstiga vad som bedöms som skäligt. I regel skall alltså arvode utgå med lika belopp för samma uppdrag. En differentiering måste grunda sig på objektiva skäl, d. v. s.

omfattningen av uppdragen och det arbete som är förenat med dem. Ersättning kan således inte utgå i förhållande till den inkomst från annan verksamhet som den förtroendevalde går miste om p. g. a. uppdraget.

I propositionen 1975/76:187 anförde föredraganden (s. 232) att en enhetlig bedömning av arvodets storlek blev svår om hänsyn skulle få tas till förlorad arbetsförtjänst. Svårigheter skulle uppstå t. ex. att beräkna den förlorade arbetsförtjänsten för yrkesgrupper som egna företagare och fria yrkesutövare. Enligt föredraganden skulle svårigheter också kunna uppstå från administrativ synpunkt. Föredraganden underströk samtidigt betydelsen av att ersättningen sätts på en sådan nivå att ingen skall vara förhindrad att åta sig kommunala förtroendeuppdrag av ekonomiska skäl. Konstitutionsutskottet anslöt sig i sitt betänkande (KU 1976/77:25) till dessa synpunkter och anförde vidare att det vid bedömningen av arvodets storlek är nödvändigt att ta i beaktande de särskilda svårigheter som t. ex. kvällssammanträden skapar för personer med kvälls- eller skiftarbete.

Sedan år 1971 redovisar kommunförbundet en gång under varje mandatperiod en sammanställning av antalet förtroendevalda och deras arvoden m. m. Av denna redovisning framgår antalet heltidsengagerade förtroendemän, deras arvoden samt deras uppdrag i kommunen, arvoden och andra ersättningar till övriga förtroendemän, parti-, köns- och åldersfördelning i kommunfullmäktige och i kommunala nämnder. En redovisning av förhållandena i detta avseende under mandatperioden 1976–1979 kommer att publiceras under hösten 1978.

Mångsyssleriet i politiken

Motionen

I motionen 1977/78:905 anförts att tunga politiska förtroendeuppdrag ofta för med sig en hel mängd "följduppdrag" vilket leder till en svår arbetssituation. En majoritet av de kommunalt förtroendevalda känner slitningar mellan samhällsuppdrag/partiarbete och familj/fritid. Stora grupper med problem i sin vardag har särskilt svårt att själva kunna engagera sig för förbättringar på politisk väg. Enligt motionären är en minskning av det s. k. mångsyssleriet ett sätt att motverka dessa svårigheter. Därför bör en kartläggning göras av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik. Några centrala frågor att undersöka är:

Hur fördelar politiska förtroendemän sin tid mellan olika uppdrag i kommun, landsting och riksdag, parti, organisationer i övrigt och andra engagemang?

Hur mycket hinner politiker följa med i den aktuella facklitteraturen och i debatten om de frågor de själva skall vara med och besluta om?

Vad gör partierna för att fördela uppdragen på fler personer?

Vilka slag av uppdragskoncentration har ett positivt värde från samord-

ningssynpunkt och för ömsesidiga impulser?

Hur mycket tid har förtroendemännen för att hålla kontakt med de väljare som de företräder?

Går utvecklingen mot mer eller mindre av mångsyssleri?

Hur upplever förtroendemännen sina möjligheter att förena det nuvarande sättet att arbeta med normala mänskliga relationer, bl. a. familjeliv?

Vilket utrymme får politiker för att förbereda sammanträden och aktivt påverka besluten utifrån ett tillräckligt kunskapsunderlag?

Enligt motionären skulle en offentlig redovisning göra det lättare för väljare och partimedlemmar att bedöma om deras förtroendevalda är mångsysslare. Det skulle också vara värdefullt för att snabbt få en bild av politikers olika lojaliteter.

Frågans tidigare behandling

Motioner syftande till en kartläggning av mångsyssleriet i politiken har behandlats av riksdagen under åren 1970–73, 1976 och 1977 årligen. Vid samtliga tillfällen har konstitutionsutskottet (1970: allmänna beredningsutskottet) avstyrkt motionen. Reservation har avgivits av utskottets folkpartistiska ledamöter. Riksdagen har i samtliga fall följt utskottets förslag till ställningstagande.

Vid 1977/78 års riksmöte togs frågan upp av konstitutionsutskottet med anledning av motionen 1976/77:997 av Bonnie Bernström (fp) och Olle Wästberg (fp). Utskottet anförde därvid bl. a. (KU 1977/78:5):

Med anledning av en motion med samma syfte som den förevarande uttalade utskottet våren 1976 i sitt av riksdagen godkända betänkande (KU 1975/76:40) bl. a. att de frågor rörande de förtroendevaldas arbetsvillkor som aktualiserades i motionen var av centralt intresse i en representativ demokrati. Utskottet hänvisade till att dessa frågor uppmärksammades i det statsvetenskapliga forskningsarbetet och inom olika, aktuella utredningar såsom utredningen om den kommunala demokratin, utredningen om en allmän översyn av riksdagens arbetsformer och kommittén för långsiktsmotiverad forskning. Utskottet underströk vidare att frågan om uppdragsfördelningen mellan de förtroendevalda borde ses som en praktisk avvägningsfråga där värdet av fackkunskaper, mångsidig erfarenhet och samordning av politiken fick ställas mot risken för en alltför stor splittring i den enskilde politikerns arbetsuppgifter samt behovet att engagera en så stor del som möjligt av medborgarna i samhällsarbetet. Det ankom enligt utskottet på de politiska partierna utan någon som helst statlig inblandning att i samband med nomineringarna och eljest göra de bedömningar som erfordras i sammanhanget.

Utskottet har inte funnit anledning att frånga denna standpunkt och avstyrker därför motionen.

I en reservation av en ledamot (fp) hemställdes att riksdagen skulle bifalla motionen och att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

I motionen 1976/77:997 tas upp en rad frågor med anknytning till de

förtroendevalda politikernas arbetsförhållanden. I motionen begärs att en kartläggning skall göras av mångsyssleriets omfattning och verkningar i svensk politik.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att mångsyssleriet i politiken måste begränsas. Därigenom får vi fler och bättre politiker. Politiker med tid att sätta sig in i de alltmer komplicerade samhällsfrågorna. Politiker med en reell möjlighet att hålla kontakt med olika väljargrupper. Politiker med tid över för en tillvaro även utanför sammanträdesrummen. Det är viktigt för demokratin att inte samhällsfrågorna överlämnas till en isolerad maktelit av mångsysslande yrkespolitiker.

Att bekämpa det överdrivna mångsyssleriet är i första hand en uppgift för de politiska partierna. Det är partierna som vid nomineringarna har att se till att de olika förtroendeuppdragen sprids bland så många människor som möjligt. En samlad kartläggning av det slag som begärs i motionen kan enligt utskottets mening bidra till en ökad medvetenhet både inom partierna och i den allmänna debatten om detta centrala demokratiska problem. De olika pågående statsvetenskapliga forskningsprojekt som syftar till att belysa politikens villkor skulle därigenom kunna kompletteras och sammanfattas på ett värdefullt sätt. Det är därför viktigt att denna kartläggning kommer till stånd och att de centrala frågor som tas upp i motionen därvid blir ordentligt belysta.

Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Pågående utredningar m. m.

I sitt betänkande vid 1977/78 års riksmöte (KU 1977/78:5) redogjorde konstitutionsutskottet för vissa pågående och avslutade undersökningar med anknytning till den aktuella frågeställningen. Förutom de undersökningar som redovisas i detta betänkande till vilket hänvisas kan nämnas att det tidigare nämnda forskningsprogrammet som lagts fram av kommunaldemokratiska kommittén om det genomförs kommer att belysa frågeställningar med anknytning till motionens syfte.

Redovisningar av de kommunalt förtroendevaldas olika kommunala uppdrag publiceras regelmässigt i kommunernas och landstingskommunernas matriklar. Någon samlad offentlig redovisning av det slag som åsyftas i motionen av de förtroendeuppdrag som innehas av förtroendevalda i kommunfullmäktige, landsting och riksdag finns emellertid inte.

Övre åldersgränsen för samhällsuppdrag

Motionen

I motionen 1977/78:1328 anføres att det i dag i praktiken är nästan omöjligt för den som är över 70 år att fullgöra ett politiskt uppdrag. Det innebär att bortåt 1 miljon medborgare i viss utsträckning saknar frihet att välja generationskamrater till förtroendeuppdrag. Det måste enligt motionären ses som en fråga om jämställdhet och likaberättigande att t. ex. för politiska förtroendeuppdrag genomdriva principen om rätt man/kvinna på rätt plats

oberoende av biologisk ålder. Regeringen bör därför dels föranstalta om en översyn av och avskaffande av bestående formella åldersgränser inom offentlig förvaltning, dels ta initiativ till åtgärder mot sådana åldersgränser inom organisationer och privat näringsliv.

Utskottet

I föreliggande motioner – 1977/78:503, 905, 906 och 1328 tas upp olika frågor med anknytning till de förtroendevaldas arbetssituation och arbetsvillkor i den svenska folkstyrelsen.

I motionen 503 hemställs att riksdagen hos regeringen skall begära en utredning om hur det politiska livet bättre skall kunna anpassas till barn och familjeliv. Som exempel på tänkbara åtgärder nämns i motionen att alla människor bör ges rätt till ledighet för politiska förtroendeuppdrag, att ersättning för förlorad arbetsförtjänst skall utgå för politiska förtroendeuppdrag samt att kommunerna bör medverka till att lösa småbarnsföräldrars barnvaksproblem i samband med kommunala uppdrag.

Frågan om ersättning för förtroendeuppdrag på olika nivåer och för anställningsvillkoren för s. k. politiska tjänstemän tas också upp i motionen 906 i vilken begärs en offentlig utredning med syfte att överväga dessa förhållanden. Utredningen bör enligt motionärerna genomföras under medverkan av de politiska partierna, de fackliga huvudorganisationerna samt kommun- och landstingsförbunden.

I motionen 905 tas upp frågan om uppdragskoncentrationen. Motionären begär en kartläggning av det s. k. mångsyssleriets omfattning och verkningar samt att riksdagen uttalar sig för en offentlig redovisning av de uppdrag som innehas av förtroendevalda i kommunfullmäktige, landsting och riksdag.

I motionen 1328 anförts att de övre åldersgränser som tillämpas i olika sammanhang för nominering till förtroendeuppdrag och för offentliga uppdrag bör avskaffas. Enligt motionären är det ett jämlikhetskrav att även äldre människor ges en rätt att medverka i samhällsarbetet. Motionären hemställer att detta ges regeringen till känna.

Utskottet delar den uppfattning som kommer till uttryck i motionerna att de förtroendevaldas roll och arbetssituation måste tillmätas stor betydelse i ett representativt politiskt system av det slag som tillämpas i vårt land såväl på riksnivå som i kommuner och landsting. Dessa frågor har också varit föremål för undersökningar och överväganden i olika sammanhang under senare år. Som exempel kan nämnas de enkätundersökningar som riksdagens arbetsformsutredning genomfört åren 1974 och 1977. Av dessa framgår riksdagsledamöternas arbetssituation och uppdragsbild. Resultaten från 1974 års enkät presenterades i betänkandet "Riksdagsarbetets planering" (Förs. 1975/76:15) i vilket också vissa därefter genomförda förändringar i riksdagsarbetet föreslogs. På kommunal nivå är det främst utredningen om den kommunala demokratin som uppmärksammar de förtroendevaldas arbetsvillkor. I betän-

kandet "Förtroendevalda och partier i kommuner och landsting" (SOU 1975:18) redovisade utredningen en omfattande enkätundersökning med förtroendevalda. I betänkandet "Kommunaldemokrati" (SOU 1975:41) föreslog utredningen en mängd åtgärder som kommunerna kan vidta för att underlätta arbetet i fullmäktige och nämnder. I det forskningsprogram rörande indelningsreformens verkningar som den nya kommunaldemokratiska kommittén lagt fram i betänkandet "Utvärdering av kommunindelningsreformen" (Dskn 1978:5) kommer dessa undersökningar att följas upp och vidareutvecklas.

Omsorgen om de förtroendevaldas arbetsförutsättningar och medborgarinflytandet i det kommunala arbetet präglade också 1977 års kommunallagsreform. I den nya kommunallagen har kommunerna fått större möjligheter än tidigare att anpassa sitt arbete till de lokala förutsättningarna och att på olika sätt underlätta för medborgarna och de förtroendevalda att göra en aktiv insats. I samband med kommunallagsreformen förbättrades möjligheterna att erhålla ledighet för att fullgöra kommunala förtroendeuppdrag. Inom ramen för den översyn som pågår av tjänstereglementet för krigsmakten övervägs ytterligare förbättringar i detta avseende. Kommunerna har enligt den nya kommunallagen också fått vidgade möjligheter att lämna ersättning för de kostnader t. ex. för barnpassning som förtroendevalda åsamkas p. g. a. förtroendeuppdraget. I samband därmed övervägdes också möjligheten att, som föreslås i motionen 503, beräkna arvudet efter den förlorade arbetsförtjänsten. Föredraganden anförde emellertid i propositionen att en sådan förändring av reglerna aktualiserade praktiska problem och administrativa svårigheter i alltför stor utsträckning. Som exempel nämndes svårigheterna att beräkna den arbetsförtjänst som egna företagare och fria yrkesutövare går miste om på grund av det kommunalpolitiska arbetet. Riksdagen anslöt sig till denna uppfattning och uttalade i enlighet med propositionens förslag att arvoden i stället bör fastställas med beaktande av vikten att ingen av ekonomiska skäl skall vara tvingad att avstå från att åta sig ett förtroendeuppdrag. Riksdagen pekade härvid särskilt på de svårigheter som sammanträden på kvällstid skapar för personer med skiftarbete.

Beträffande de arvodes- och anställningsvillkor som tas upp i motionen 906 kan nämnas att kommunerna och landstingen för sin del själva beslutar om dessa. De har därvid till sin hjälp centrala rekommendationer från kommun- och landstingsförbunden. Enligt vad utskottet erfarit är dessa, speciellt pensionsbestämmelserna, f. n. föremål för en översyn som genomförs i samarbete mellan de två förbunden. Det kan förutsättas att de problem som aktualiseras i motionen vad gäller pensionsförmånerna kommer att uppmärksammas i detta arbete. En översikt över olika arvodes- och pensionsförmåner i kommunerna publiceras sedan år 1971 en gång varje mandatperiod genom kommunförbundets försorg. För innevarande mandatperiod är en rapport planerad till hösten 1978. I motionen tas också upp anställningsvillkoren för vissa kategorier av tjänstemän med arbetsuppgifter

av förtroendekaraktär t. ex. statssekreterarna och informationssekreterarna i departementen. Här vill utskottet peka på den överenskommelse som träffades mellan partierna i samband med regeringsskiftet 1976.

Även de frågor som tas upp i motionerna 905 och 1328 anknyter till de förtroendevaldas roll i politiken och till olika gruppers möjligheter att delta i det politiska arbetet. Frågorna kring uppdragskoncentration och olika åldersgränser i samband med nomineringar berör emellertid enligt utskottets mening i första hand de politiska partiernas interna överväganden. Det måste vara en uppgift för de politiska partierna att göra de praktiska överväganden som blir nödvändiga när värdet av fackkunskaper, mångsidig erfarenhet och samordning av politiken måste ställas mot risken för en alltför stor splittring i den enskilde politikerns arbetsuppgifter samt behovet att engagera en så stor del som möjligt av medborgarna i samhällsarbetet. Den information rörande olika politikerns uppdrag som efterlyses i motionen 905 kan i flertalet fall inhämtas genom de kommunala kalendrar som kommunerna ger ut samt i centrala sammanställningar som t. ex. statskalendern och kommittéberättelsen.

Utskottet får sammanfattningsvis framhålla att de förtroendevaldas ställning inom politiken fortlöpande måste ägnas uppmärksamhet och anpassas till de krav som samhällsutvecklingen ställer. Enligt utskottets mening är emellertid de utredningar som genomförts eller pågår ägnade att belysa frågeställningarna från olika håll varför några initiativ från riksdagens sida syftande till ytterligare utredningar inte nu föreligger. Till denna bedömning bidrar också det förhållandet att många kommuner nu överväger var för sig hur den nya kommunallagens möjligheter att förstärka medborgarinflytandet och de förtroendevaldas situation skall utnyttjas. Effekterna i detta avseende av kommunallagsreformen kan ännu ej avläsas och bör avvaktas innan ytterligare utredningar startar på detta område.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1977/78:503, 905, 906 och 1328.

Stockholm den 22 september 1978

På konstitutionsutskottets vägnar

KARL BOO

Närvarande: Karl Boo (c), Anders Björck (m), Holger Mossberg (s), Olle Svensson (s), Sven-Erik Nordin (c)*, Ove Karlsson (s), Lars Schött (m)*, Hans Gustafsson (s), Bengt Kindbom (c), Yngve Nyquist (s), Britta Hammarbacken (c), Björn Eliasson (c), Wivi-Anne Cederqvist (s), Marianne Ståhlberg (s)* och Esse Petersson (fp).

*Ej närvarande vid justeringen.

Särskilt yttrande

av Esse Petersson (fp):

I motionerna 503, 905, 906 och 1328 aktualiseras en rad frågor kring de politiskt förtoendevaldas arbetsvillkor m. m. Det begärs en kartläggning av mångsyssleriets omfattning och verkningar. En utredning föreslås om heltidsengagerade politikers och politiska tjänstemäns anställningsvillkor. Vidare diskuteras äldre människors möjligheter att utöva politiska förtroendeuppdrag och det politiska livets bristande anpassning till barn och familjeliv.

Att fördela de olika uppdragen bland så många människor som möjligt är, som utskottet påpekar, främst en uppgift för de politiska partierna. En samlad kartläggning av det slag som åsyftas i motion 905 skulle emellertid vara av stort värde för att bidra till en ökad medvetenhet om mångsyssleriets problem.

Under 1970-talet har vi fått allt fler professionella politiker. Det är en utveckling som man kan beklaga eller välkomna, men knappast blunda för. För flertalet av dessa präglas det politiska heltidsengagemanget av betydande osäkerhet. För vissa grupper har det skapats särskilda skyddsnät i form av pensioner, avgångsvederlag och liknande. För andra grupper finns emellertid inga sådana skyddsnät. Likaväl som det är önskvärt att kvalificerade kandidater inte avskräcks av alltför otrygga anställningsförhållanden lika orimligt är det att unga personer kan dra sig tillbaka som välbeställda pensionärer efter en relativt kort period som heltidspolitiker. Därför är en utredning som begärs i motion 906 önskvärd.

De hinder för politiskt arbete som diskuteras i motionerna 503 och 1328 förtjänar att allvarligt övervägas. Möjligheterna att förena ett mer omfattande politiskt arbete med ett normalt familjeliv visar sig allt mindre, främst för småbarnsföräldrar. När det gäller äldre människors möjligheter till offentliga uppdrag så är inte detta enbart en intern fråga för partierna utan här finns också formella åldersgränser som sanktionerats av statsmakterna.

De frågor som berörs i nämnda motioner är av största betydelse för den representativa demokratins funktionsduglighet. Det är därför värdefullt att också utskottet instämmer i detta och anser att motionerna förtjänar intresse. Det hade emellertid varit ännu bättre om utskottet också varit berett att medverka till en samlad översyn av detta problemkomplex. Min mening är att sådan översyn bör komma till stånd.

